

Raahen saariston ympäri- vuotisen luontomatkailun kehittämissuunnitelma

2019

PIRJO RÄSÄNEN, ELLARE OY

VISIT
RAAHE
~.FI

Kuva: Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Henri Ylikulju. Taskun saari ja röyssyt

Sisällysluettelo

1. Suunnitelman lähtökohdat	2
1.1. Raahen saaristo	2
1.2. Läpileikkaavat teemat	3
2. Raahen saariston kohteet.....	7
2.1. Iso-Kraaseli	7
2.2. Tasku.....	9
2.3. Muut saaret.....	10
2.4. Kylmäniemi.....	11
2.5. Pikkulahti.....	11
2.6. Museonranta.....	12
2.7. Varvi.....	13
2.8. Talvireitit.....	14
2.9. Huolto ja ylläpito	14
2.10. Suosituksia	15
2. Liiketoiminnan kehittäminen.....	16
3. Toimenpiteet	17
4. Tavoitteet ja seuranta.....	18
5. Vastuunjako	20
6. Kestävä kehitys	20

1. Suunnitelman lähtökohdat

1.1. Raahen saaristo

Raahen saaristo on Pohjanlahdella ainoa merkittävä saaristo Kalajoen Rahjan ja Oulunsalon välisellä alueella. Valtaosa saaristosta kuuluu Natura 2000 -verkostoon linnustonsa, kasvillisuutensa ja luontotyyppiensä perusteella. Alueen kokonaispinta-ala on 2 240 hehtaaria, joista vesialueita noin 1881,5 hehtaaria ja maa-alueita ja matalikoita noin 358.5 hehtaaria. Saaristoon kuuluu sekä rannikon läheisiä metsäisiä sisäsaaria että avomerellä sijaitsevia pieniä avoimia luotoja. Raahen saaristo on maankohoamisen ja alueelle tyypillisten elinkeinojen kuten merenkulun, kalastamisen ja laidunnuksen muovaama maisemallisesti arvokas kokonaisuus.

Raahen saaristo on valittu vuonna 2016 Vuoden retkeilykohteeksi, ja se on vaikuttanut kävijämääriin. Läheisen sijainnin ja helpon saavutettavuuden vuoksi Raahen saaristossa on runsaasti virkistyskäyttöä erityisesti kesäisin ja talvella säiden salliessa. Talvisin saaristossa ulkoilee runsaasti paikallisia asukkaita hiihtäen, kävellen ja pyöräillen. Kesäisin saaristoon on säännöllinen veneyhteys ja saariin on myös helppo meloa.

Virkistyskäyttö keskittyy sellaisille alueille, jossa Natura 2000 -alueen luonnon arvokkaimmat osat eivät häiriinny; Iso-Kraaseliin, Taskuun, Ulkopouhaan, Smittiin, Ämmä-Äijään, Kallaan ja Konikariin. Näistä Iso-Kraaselissa ja Taskussa on kaupallista toimintaa ja muissa on omatoimisen retkeilyn mahdollistavaa infrastruktuuria kuten laavuja ja nuotiopaikkoja. Tämä suunnitelma käsittelee enimmäkseen Iso-Kraaselin ja Taskun kehittämistä jättäen muut saaret vähemmälle, ottaen kantaa Raahen kaupungin rannassa sijaitseviin kohteisiin, liiketoiminnan kehittämiseen sekä Raahen saariston asiakaskokemuksen vahvistamiseen.

Raahen saariston ympärivuotisen luontomatkailun kehittämissuunnitelma on laadittu yhteistyössä Veden äärellä – hankkeen, Raahen kaupungin, alueen yrittäjien ja muiden sidosryhmien kanssa syksyllä 2018. Kehittämissuunnitelma on toteutettu Veden äärellä – seutukunnallisen matkailun kehittämishankkeen toimeksiantona. Suunnitelman toteutti Ellare Oy ja asiantuntijana toimi Pirjo Räsänen.

2

Pirjo Räsänen, Ellare Oy
 RAAHEN SAARISTON YMPÄRIVUOTISEN LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Raahen saaristo

1. Konikari	14. Kallanriutta	27. Iso-Kraaseli	37. Preiskari, Uniletto, Louekari
2. Kanntikivet	15. Kakkonen	28. Roskakari	38. Pikku-Kraaseli
3. Kusiini	16. Smitti	29. Koninpää	39. Kumpele
4. Kurikka	17. Smitinriutta	30. Vesimatala	40. Vasikanpää
5. Isokivi	18. Jyry	31. Selkämatala	
6. Tasku	19. Maapauha	32. Resu (karikko)	
7. Taskunlukko	20. Ulkopauha	33. Haltia (karikko)	
8. Rääpäkkä	21. Kello	34. Ulko-Soini	
9. Rääpäkännriutta	22. Ämmä-Äijä	35. Nimetön luoto (Koninpää N)	
10. Saapaskari	23. Pikku-Soini	36. Nimetön luoto (Koninpää W)	
11. Valtarinkeivi	24. Heinäkari		
12. Louekarinriutta	25. Ruohokari		
13. Kalla	26. Pikku-Tiira		

Maihinnouskielto

Lintujen pesimärauhan turvaamiseksi tärkeimmillä lintuluodoilla ja -saarilla on lintujen pesimäaikaan maihinnousukielto.

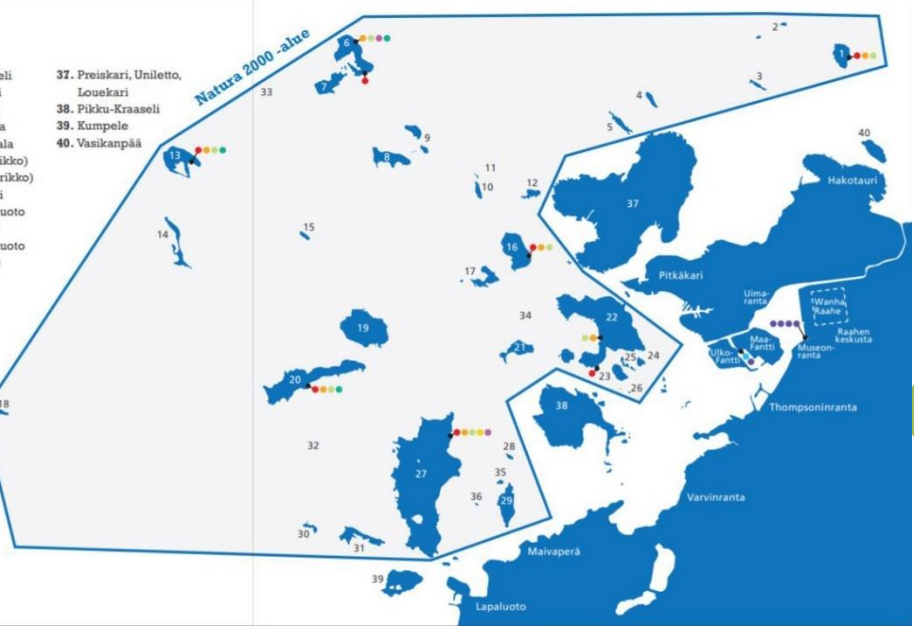
15.4. – 15.7. on maihinnousukielto seuraavilla saarilla: Saapaskari, Kakkonen, Selkämatala, Kallanriutta, Rääpäkännriutta, Vesimatala, Isokivi, Kurikka, Kusiini, Kanntikivet

1.5. – 15.7. maihinnousukielto Jyryn saareen.

1.5. – 20.7. maihinnousukielto Rääpäkän saareen.

● Rantautumispaikka	● Nuotiopaikka	● Pooki	● Grillikatos
● WC	● Taukotupa	● Vieriasvenesatama	● Vieriasvenesatamapaikka

0 1000 2000 m

3

Kuva 1. Raahen saaristo. Kuva Raahen kaupunki.

1.2. Läpileikkaavat teemat

Raahen saariston ympärivuotisen luontomatkailun suunnitelman läpileikkaavia teemoja ovat seuraavat:

- **Asiakaskokemusta** pyritään rakentamaan asiakkaan matkan kaikissa vaiheissa markkinointisuunnitelmassa valittua kärkiviestiä tukevaksi ja mahdollisimman sujuvaksi. Valittu kärkiviesti on ”Historiaa huokuva retkeilysaaristo”.
- **Infrastruktuuria** suunnitellaan ja rakennetaan siten, että se suojelee ja tuo esille luontoa ja sen monimuotoisuutta, tukee kävijän maiseman kokemusta, muistijäljen painumista ”mielen maisemaan” ja erilaistaa Raahen saariston muista retki- ja luontokohteista.
- Ympärivuotista luontomatkailun **liiketoimintaa** pyritään tukemaan ja kehittämään.

Ympärivuotinen luontomatkailun kehittämissuunnitelma pyrkii myös omalta osaltaan vastaamaan samanaikaisesti valmistellun markkinointisuunnitelman esille nostamiin kysymyksiin:

- Missä Raahen saariston lupaus kiteytyy valituille kohderyhmille?
- Mikä on konkreettinen todiste ainutlaatuisuudestamme?
- Mitä sisältöteemoja kyseiselle kohderyhmälle tulisi tarjota?
- Mikä on paras tapa saada kohderyhmän huomio?
- Mikä saisi kohderyhmän edustajat jakamaan sisältöä Raahen saaristosta?

Asiakaskokemus ja asiakkaan matka

Asiakkaan matkalla tarkoitetaan sitä polkua, joka alkaa asiakkaan matkan suunnitteluvaiheesta ja päättyy kokemusten ja muistojen jakamiseen. Sen vaiheet (Kuva 2.) ovat seuraavat:

- 1) Inspiraatio ja innostus: asiakas inspiroituu jostakin matkakohteesta tai kokemuksesta
 - Inspiraatio voi syntyä toisten kokemuksista tai matkakohteen omasta viestinnästä
 - Yleisiä inspiraation lähteitä ovat esimerkiksi kuvat ja videot

Vastaus: Raahen saariston solmupisteet ovat tunnistettavia ja kuvauksellisia. Raahen saariston ostettavia tuotteita on enemmän tarjolla ja ne tarjoavat unohtumattomia elämyksiä.

4

- 2) Informaatio
 - Inspiraatio johtaa informaation etsintään
 - Yleisin lähde on internet-sivut

Vastaus: Raahen saaristosta löytyy helposti informaatioita monesta eri kanavasta. Informaatio on jäsennelty matkan eri vaiheisiin oikealla tavalla siten, että se ohjaa kävijää aina eteenpäin, viipymään ja viihtymään alueella.

- 3) Ostaminen
 - Palvelut ostetaan ja varataan

Vastaus: Raahen saariston tuotteita on enemmän ja helposti ostettavana myös verkossa.

- 4) Elämys kohteessa

Vastaus: kävijälle on luotu mahdollisuus kokea Raahen saariston paikan henki.

- 5) Muistojen tallentaminen ja jakaminen

Vastaus: Raahen saariston paikan henki on kuvattavissa ja jaettaessa helposti tunnistettavissa.

Kuva 2. Asiakaskokemus asiakkaan matkan vaiheissa. Pirjo Räsänen, 2019

Keskeistä on, että valittu ydinviesti on tunnistettavissa alkaen inspiraatiosta ja johtaa siihen, että kävijä itse jakaa kokemuksiaan valitusta ydinviestistä. Ydinviestin tunnistamiseksi Raahen saaristolle on hyvä luoda oma tunnusmerkki, symboli, joka näkyy läpi asiakkaan matkan sen kaikissa vaiheissa. Valmistelun aikana pooki nousi vahvasti esille ja sitä esitettiin Raahen saariston yhteiseksi symboliksi, tunnusmerkiksi.

»Båk, pooki. Se on ulommaisiin meren saariin tahi niemiin, merenkulkijoille maitten tuntomeriksi rakennettu torni. Nämät pookit ovat monenmuotoisia, puisia tahi kivisiä, korkiampia tahi alempia sen jälkeen, kuinka kauwas veden alaiset matalat maista pistävät ulos mereen.»

Suomalainen meri-sanakirja, 1863, [Albin Stjerncreutz](#)

Kuva 3. Pookista Raahen saariston tunnusmerkki. Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Henri Ylikulju.

Infrastruktuurin suunnittelu ja toteutus

Hyvällä infrastruktuurin suunnittelulla voidaan tukea asiakkaan elämyksen kokemusta ja infrastruktuuri voi jo itsessään olla elämyksellistä. Selkeät saariston lähtö- ja tuloportit tekevät saariston saavutettavaksi. Tässä suunnitelmassa ne on nimetty Saariston solmupisteiksi.

Lähtö- ja tuloportit ”Saariston solmupisteet”

Solmupisteen merkitys kävijälle

Saariston solmupisteillä, saaristohubeilla, on kävijälle sekä fyysinen että henkinen merkitys. Fyysisellä tarkoitetaan sitä, että saaristo tulee näkyväksi, helposti saavutettavaksi ja on ole-massa piste, josta saa informaatiota ja palveluita ja josta muodostuu tapaamispaikka ja ko-koontumispiste. Henkisellä tarkoitetaan sitä, että asiakas kokee lähtevänsä ja tulevansa jo-honkin ainutlaatuiseen, astuvansa elämysmatkalle ja hänellä on lupa nauttia ja rentoutua. Rannan puolella olevat solmupisteet työntävät kävijöitä saaristoon ja saaristossa olevat sol-mupisteet vastaanottavat kävijöitä. Yhdessä niistä muodostuu saariston palvelukohteiden ver-kosto, jotka on koettava. Raahen saariston solmupisteen pitää leimallisesti olla Raahen saaris-ton oma, ei missä tahansa oleva. Yhtenäinen tunnistettava ilme tekee niistä kuvauksellisia, paikkoja, jossa kävijät haluavat kuvauttaa itsensä.

Solmupisteen merkitys liiketoiminnalle

Solmupisteellä hajanaisia asiakasvirtoja ohjataan ennalta suunniteltuihin paikkoihin. Saaristo-hubien kehittäminen luo edellytyksiä nykyisen liiketoiminnan vahvistumiselle, sesonkien laajen-tumisella ja uudelle liiketoiminnalle. Liiketoiminta voi olla esimerkiksi tuote- ja palvelumyyntiä, välineiden ja varusteiden vuokrausta ja tapahtumatuotantoa. Kun saaristo on helposti löydet-tävissä, asiakasvirrat keskittyvät solmupisteisiin, ja niissä syntyy edellytyksiä myös uudelle liike-toiminnalle. Nykyistä liiketoimintaa vahvistaa saaristohubien rakenteiden kehittäminen liiketoi-mintaa tukevaksi.

Saariston solmupisteiden luontaiset sijoituspaikat ovat seuraavat:

- Raahen kaupungin rannassa
 - Kylmäniemi, Pikkulahden uimaranta ja melontakeskus, Museonranta, Varvi ja Teräs-satama
- Raahen saaristossa
 - Iso-Kraaseli
 - Tasku

Saariston solmupisteitä kehitetään seuraavasti:

- Luodaan saariston solmupisteille ja alueen reiteille (opasteet ja viitoitukset) yhtenäinen tunnistettava ilme (Instagrammable) Pookia hyödyntäen
- Tarinallistetaan Raahen saariston historia, biologia ja geologia saariston solmupisteitä yh-distäväksi tarinaksi
- Suunnitellaan saariston solmupisteissä ja verkkosivuilla tarjolla oleva informaatio yhte-näiseksi, kattavaksi ja helposti ymmärrettäväksi
- Vahvistetaan solmupisteiden tapahtumatuotantoa

- Huomioidaan saariston solmupisteiden liiketoimintamahdollisuudet kaavassa
- Vahvistetaan rakenne- ja maisemasuunnittelulla solmupisteiden elämyksellisyyttä kuten maiseman kokemista

2. Raahen saariston kohteet

2.1. Iso-Kraaseli

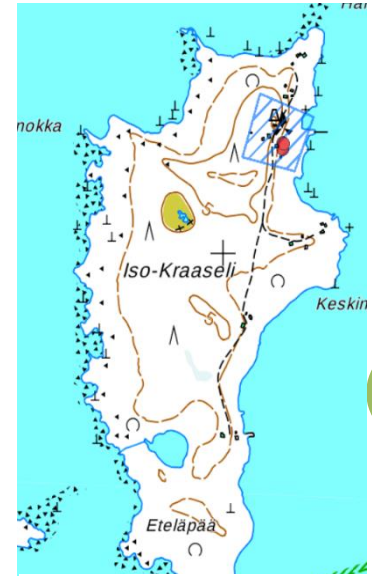
Iso-Kraaselilla on sijaintinsa, kokonsa ja luotsiaseman takia keskeinen asema Raahen saariston ympärivuotisen luontomatkailun kehittämisessä. Iso-Kraaseli on keskeisellä paikalla saaristoon mentäessä, historiallinen pooki näkyy Raahen, ja parhaimmillaan se voisi toimia Raahen saariston tärkeimpänä kohteena. Jos Iso-Kraaselista ei synny saariston porttia, hidastaa se Raahen saariston luontomatkailun kasvua.

7

Kuva 4. Iso-Kraaselin luotsitupa ja pooki. Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Leena Harju

Iso-Kraaselissa on vaatimatonta B&B -majoitusta tarjolla vanhassa luotsituvassa ja kahdessa aittarakennuksessa. Rannassa on sauna ja katettu tila, jota on käytetty ryhmäruokailutilana. Rakennukset ovat kaupungin omistuksessa ja vuokralla olevalla yrittäjällä on toimintaa luotsituvassa pääasiassa kesäaikaan. Raahen kaupungin aikomuksena on myydä rakennukset yritystoiminnan kohteeksi keväällä 2019. Rakentamisen ohjenuorana pitää olla haittavaikutusten minimointi ja ekologisen ja kestäväällä tavalla toteutetun maksullisen majoituskapasiteetin lisääminen sen sijaan, että kasvatetaan omatoimisen majoituksen kuten telttapaikkojen määrää. Asemakaava mahdollistaa pienimuotoisen rakentamisen, harkiten ja rajatulla alueella, ympäristöön sopivana ja sijoitettuna 2 mpy. Esimerkiksi Nolla-mökki¹ voisivat olla mahdollisia ja niitä voi olla korkeintaan 3 kpl. Tämä suunnitelma rajautuu kuitenkin olemassa olevan rakennuskannan parantamiseen.

Kuva 5. Iso-Kraaseli. Lähde Paikkatietoikkuna.

Rakenteet luotsituvan ympäristössä

- Luotsituvan kunnostus ympärivuotiseksi majoitus- ja kahvilarakennukseksi sekä infopisteeksi.
- Kahvilan ja saunan terrassien rakentaminen
- Ympäristön siistiminen, esim. laiturin pohjoispuolen raivaaminen ja käyttöönotto
- Ryhmäruokailutilan kunnostaminen
- Kajakkien rantautumispaikan osoittaminen > mihin välineet ja varusteet (melontaystävällinen retkeilykohde, mietitään siitä näkökulmasta, että palvelee melojaa parhaalla tavalla, suksiystävällinen, potkuriystävällinen, retkiluistelu)
- Laiturin laituri paikkojen lisääminen veneille

Retkeilyrakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Luontopolun opasteiden ja viitoituksen uusiminen
 - nykyisen viitoituksen parantaminen ja viittojen yhtenäistäminen
 - monipuolisen maiseman (esim. luotsiasema, metsämaisema, merimaisema, kluuvijärvi) ja pookin tarinan hyödyntäminen opastauluissa tarinan kerronnan keinoin
 - levähdyspisteiden suunnittelu ja toteuttaminen (mahdollistaa pysähtymisen polulla ja maiseman ihailun, kluuvijärvellä on jo)
- Alku- ja lopetuspuoleisten merkintöjen parantaminen, jotta kulkija kokisi, että hän on astumassa johonkin erityiseen, Raahen saariston luontoon ja jotta luontopolku olisi selvästi havaittavissa
- Kävijämäärien lisääntymisen haittavaikutusten kuten roskaamisen, luonnon kulumisen ja eroosion, pesinnän häiriintymisen ennakointi
- Lähtöpisteeseen (luotsiasema) kokoavat tiedot (informaatiopiste) koko Raahen saariston ympärivuotisesta luontomatkailutarjonnasta
- Iso-Kraaselin esteettömyys (luiska laiturilta, leveät pitkospuut kesäkeittiöön ja luotsituvalle)

¹ Nesteen toteuttama Nolla-mökki hyödyntää uusiutuvia luonnonvaroja ja kaikki lämmityksestä sisustukseen on toteutettu mahdollisimman kestävin ratkaisuin. Lisätietoja www.neste.com

- Ympäristökasvatusaineiston kokoaminen ja pelillistäminen lapsi- ja nuorisoryhmiä varten yhteistyössä esimerkiksi Lybeckerin opiston, Centria- tai Kajaanin ammattikorkeakoulun kanssa

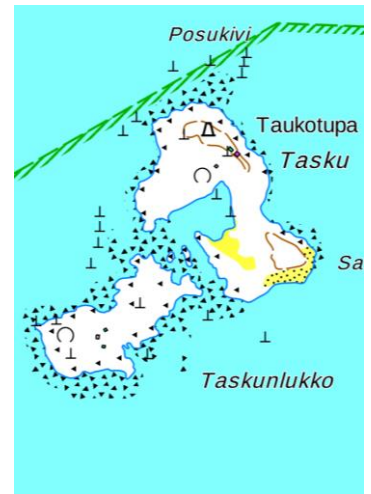
2.2. Tasku

Tasku on parhaimmillaan erinomaisena retki- ja käyntikohteena ja yhtenä saariston solmupisteistä. Talvisin, jos jääreitit on pystytty kunnostamaan, Taskussa käy paljon ulkoilijoita. Taskun rakennukset ja rakenteet kaipaavat kunnostamista. Taskuun on mahdollista rakentaa myös uusia majoitustiloja.

9

Rakentaminen pookin ympäristössä

- Pookin juureen, majan reunalle ja merenpuolen rannalle penkit
- Kalastajien majan kunnostus ja käyttö ympärivuotisesti
- Terrassin jatke auringonottoa varten
- Väline- ja varusteparkki rannalle ja opaste jäälle (Natura2000 -alue ei salli yleisön ajoa saareen)
- Jäte- ja WC-huoltoa helpottaisi tynkälaiturin rakentaminen nuotipaikan lähelle, jolloin niitä on helpompi kuljettaa pois saaresta
- Tulisija ja pukukopit itärannalle
- Opasteet ja viitat lähisaariin (etäisyydet niihin)
- Näköalatorni
- Vanhan sataman hyödyntäminen, laitureiden kunnostus

Kuva 6. Tasku. Lähde Paikkatietoikkuna.

Retkeilyrakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Taskun selfie-spotin rakentaminen Taskun pookia hyödyntäen
- Opastaulut maisemaa ja historiaa hyödyntäen. Tasku on erinomainen paikka tuoda esille meren voima, vuodenaikojen vaihtelut ja dramaattiset ilmiöt

Kuva 7. Fatbike-retkellä Raahen saaristossa. Kuva Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Henri Yli-Kulju.

2.3. Muut saaret

Ämmä-Äijä on hyvä retkeilykohde sekä kesällä että talvella. Saaresta löytyy nuotiopaikka, laavu, WC ja puuvaja. Museonrannasta saareen on matkaa vain 2,4 km. Sen luontoa leimaavat lehtimet-sät, useat kuivat ja tuoreet niityt sekä merenrantaniityt. Kesäisin lampaat laiduntavat saarella. Ämmä-Äijän edustalla meressä on uponnut alus, jota sukeltajat käyvät katsomassa.

Kallan saari on pieni luoto, joka on toiminut kalastajien tukikohtana jo 1800 -luvulla. Saarella on tupa, nuotiopaikka ja WC. Saaren kluuvijärvi on luonnoltaan arvokas.

Konikari on sekin pieni. Mikonkarin kärjestä on saarelle matkaa vain kilometri. Eteläkärjen hiekka-ranta ja pohjoispuolen kuiva niitty ovat arvokasta maisemaa ja keskiosassa kasvaa lehtometsää. Saarella on laavu, puuvaja ja WC. Saari on etenkin paikallisten virkistyskohde.

Smittiin on matkaa Museonrannasta 2,7 km. Saarella on laavu, puuvaja ja WC. Smitissä on kuivia ja tuoreita niittyjä sekä vaihettumis- ja rantasoita. Kesäisin Smitissäkin laiduntavat lampaat.

Kuva 8. Smitinriutta. Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Ville Pirilä.

Ulkopauhan saari on hieman suurempi ja se on pääosin lehtimetsän peittämä ja siellä on kuivia, edustavia nummia. Saarella on kaikille avoin maja, nuotiopaikka ja WC.

2.4. Kylmäniemi

Kylmäniemenlahden uimarannan aluetta voisi selkeämmin kehittää kolmeksi erilaiseksi alueeksi ja kevyillä ratkaisuilla erottaa rannat toisistaan. Alue voisi olla yksi saariston solmupisteistä: lähtöpiste saaristoon, jota kehitetään myös tarjoten liiketoiminnalle mahdollisuuksia. Alue voisi olla yksi rantaraitin (pyöräily- ja ulkoilureitti rantaa myötäillen) solmupisteistä. Pikkulahden ja Kylmäniemen yhdistää n. 1,25 km pituinen Kauneuskanava.

Rakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Laiturien kunnostaminen (pohjaosien valu, raudoitusten lisäys ja osin halkeamien korjaus)
- Nykyisiin laitureihin lisäksi ponttoonityyppiset laiturit/reunat, joihin voi kiinnittyä ja lähteä suplaudoilla ja kanooteilla helposti liikkeelle
- Molempien laitureiden päähän uimaportaat
- Pukukoppien kunnostaminen
- Esteetön laituri melontaa varten
- Infokarttapiste
- Hiekkaa uimarannalle
- Yleistä raivausta ja siistimistä: rantaheinikkojen ja -kaislikkojen raivaaminen, hiekka-alueen siistiminen, isoimmat kivet pois rantavedestä
- Taukopaikka ja penkki maisemasta nauttimisen mahdollistamiseksi
- Parkkipaikan ja tienpätkän kunnostus/asfaltointi
- Selkeät opastetaulut ja koordinaatit esim. pelastustoimia varten.
- Pelastusrenkaat ja pelastautumisvälineet, vene
- Lasten leikkipaikka

Palvelurakenteet

- Lukittavat säilytystilat/varastorakennus sup-laudoille, kajakeille ja varusteille
- Kesäkahvila/kioski esimerkiksi pop-up -tyyppisenä (kannattavuus voi olla ongelma)
- Rakennukset (pukukopit, varastorakennukset, kahvila) vanhojen kalamajojen tyyliä mukailen

2.5. Pikkulahti

Pikkulahtea ja sen ympäristöä koskeva kaavasuunnittelu on tätä suunnitelmaa tehtäessä parhailaan menossa. Pikkulahtea ympäröivästä alueesta on tarkoitus rakentaa luonnonläheinen virkistyskeidas, jossa on paljon erilaisia harrastus- ja ulkona liikkumisen mahdollisuuksia ja myös tiloja yrittämiselle. Pikkulahden asemakaavoituksen tavoitteena on, että kaupungin edustan ranta-alueetta kehitetään yhtenäiseksi, eläväksi ja maisemallisesti kauniiksi ympärivuotiseksi kaupungin Keskuspuistoksi ja parannetaan Kaupunginlahdenrannan arvokasta kokonaisilmettä².

Pikkulahdessa toimii elämyspalveluyrittäjä kaupungin vuokratiloissa. Toimipiste on suosittu melontakeskus keskellä kaupunkia. Kesäaikaan tarjolla on monipuolisesti melontaretkiä ja – kursseja

² (<https://raahe.fi/kaavoitus/akm-240-pikkulahden-asebakaava-ja-asebakaavan-muutos>)

sekä erilaisten välineiden ja varusteiden vuokrausta. Pikkulahden uimaranta on yksi suosituimmista uimarannoista Raahessa. Talvisin siellä on myös avantouintipaikka. Pikkulahdessa ja sen ympäristössä järjestetään jo aktiivisesti tapahtumia ja niitä ovat esimerkiksi Pikkulahti Kids, Laskiais-huweja, Pooki Flakkaa ja Raahen Meripäivät. Lahdella kiertävät myös purjeveneiden näytösluonteiset eskaderit.

Retkeilyrakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Maa-Fantin luontopolun opasteiden ja viitoituksen uusiminen
- Nykyisen viitoituksen parantaminen ja viittojen yhtenäistäminen
- Levähdyspisteiden suunnittelu ja toteuttaminen
- Maisemaopasteiden ja informaatiotaulujen suunnittelu ja toteuttaminen
- Näköalatornin kehittäminen
- Ilolinnan lintutornin kunnostus, tulipaikkojen rakenteiden parantaminen
- Mustan avantouintipaikan kehittäminen, saunarakennus
- Uimarannan huoltorakennuksen kunnostus, saunan ja WC-tilojen rakentaminen

2.6. Museonranta

Museonranta on historiallinen kohde ja vetää varsinkin kesäpäivinä paljon kävijöitä. Raahen saariston risteilyliikenne lähtee museonrannasta ja rannassa sijaitseva 1862 avattu Pakkahuoneen museo on Suomen vanhin museo ja siellä on paljon merenkulun historiaan liittyvää esineistöä. Rannassa on kesäkahvila sekä jäätelökioski. Parkkipaikan ympärillä on historiallisia rakennuksia kuten esimerkiksi vanha paloasema. Museonranta on kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde. Museonrannan tulevaisuus on kytköksissä Pikkulahtea koskevaan kaavasunnitteluun, jonka yhteydessä vanha paloasema mahdollisesti myydään yritystoimintaa varten. Museonrannan ilmettä voisi ennen kaavan valmistumista kohentaa pienillä toimenpiteillä.

Kuva 9. Pakkahuoneen museo ja laituri. Kuva Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Henri Yli-Kulju

Retkeilyrakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Kahvilarakennuksen seinällä olevat tyyliltään erilaiset opastaulut pitäisi yhtenäistää ja niihin pitäisi sijoittaa niihin veneaikataulut ja -reitit
- Valtatien varressa pitäisi olla Raahen saariston opasteet, jotka ohjaavat kävijät Museonrantaan
- Museorakennuksen seinään pitäisi laittaa aukioloajat
- Puluvärkissä oleva suihkulähde pitäisi taas ottaa käyttöön ja valaista pimeään aikaan
- Ranta-alueella pitäisi olla enemmän roskalaatikkoja ja miettiä roskaamiskielto kyltin asentamista
- Olisi erittäin hyvä, että risteily- ja saarikuljetusveneillä olisi omat laituripaikat. Meripäivien aikana laiturissa on kelluva vierasvene- ja kiinnittymislaituri, joka olisi hyvä olla siinä koko veneilykauden, jotta veneilijät pääsisivät helposti kaupunkiin
- Museonrannan altaan vierasvenepaikkojen kiinnittymislenkit ovat poikki

2.7. Varvi

Varvi on saanut nimensä 1800- luvulla alueella sijanneista telakoista eli varveista. Alueella on laivanrakennushistoria ja teollisuus kytkeytyy alueeseen vahvasti. Varvi sijaitsee keskeisellä paikalla, meren rannassa, ja saaristo näkyy rannasta käsin. Varvin alueella näkyy jo alueelta lähteneen teollisuuden jäljet (rimarannat, merenpohjan rimat, sammaloituneet rimakasat polun varrella). Teollisuuden läsnäolo on vahvaa, tehtaan äänet ja valot ovat lähellä ja aistittavissa.

Varvin alueen kyläyhdistys on aktiivinen ja heidän toimestaan Varvissa on kotarakennus, Pooki, Varvin historiasta kertovia kylttejä Varvinrannassa, Varvin Pookin sisällä sekä alueelle tulevan polun varrella. Pookin edustalla on aurinkoterassi. Varvinrantaa on käytetty jo vuosien ajan yleisötapahtumapaikkana mm. kyläyhdistyksen järjestämille juhannusjuhille ja venetsialaisille. Varviin on tulossa luontoinfokyltit alueen erikoisista kasveista ja kasvistosta yleensä. Talvisin Varvista lähtee latuja jäälle ja se toimii lähtöpaikkana myös rekikuljetuksille. Varvin Pooki sijaistee uimarannalla. Varvinrannassa on jäteposte ja ulkoWC, perinteinen parilato, uimakoppeja sekä lastenkeinuja.

Luontopolun varrella on leikkipuisto ja aikuisten kuntovälineitä. Kyläyhdistys aikoo kunnostaa ”Suenreiän” ylittävän sillan. Toimielias kyläyhdistys aikoo myös uusia luonto-opaskylttejä ja rakentaa sisällön entistä tarinallisemmaksi. Olisi hyvä kartoittaa mahdollisuus yhdistää Varvin luontopolku ja Aittalahden luontopolku yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi. Kyltitys alueelle voi lähteä jo Merikadulta ja olisi hyvä myös parantaa luontopolun aloitusmerkkejä. Nuotiopaikat (Varvinranta, toinen luontopolun varrella) ovat vanhentuneita betonirenkaita ja ne pitäisi uusia huomioiden tuliturvallisuus ja sopivuus ympäristöön.

2.8. Talvireitit

Monikäyttöiset talvireitit monipuolistaisivat talvitarjontaa merkittävästi. Sen lisäksi, että kävijät kulkevat omatoimisesti omin varustein lähisaariin, syntyisi tilaa myös väline- ja varustevuokraukselle (fatbike, retkiluistimet, potkukelkat). Taskun ja Iso-Kraaselin sesongit pidentyisivät ja syntyisi tilausta myös retkipaketeille. Jääreittien kehittäminen merenjälle on haastavaa, koska merenpinnan korkeusvaihteluiden vuoksi vesi nousee usein jälle.

Kuva 10. Talvisin jäällä on runsaasti ulkonaliikkujia. Kuva Raahen seutukunnan kuvapankki, kuva Leena Harju.

Talvireittien kehittäminen

- Tällä hetkellä retkiluistelu-reittien tekemiseen ei ole sopivaa kalustoa ja on huomioitava, että olosuhteet ovat haasteelliset jääolosuhteissa tapahtuvien muutosten vuoksi
- Talvireittien ajamisesta pitäisi kuitenkin saada jatkuva käytäntö ja yhteisesti sovittu toimintatapa, jotta niitä voidaan hyödyntää matkailumielessä
- Reitit pitäisi viitoittaa jälle ja laittaa vähintään muutama kyltti
- Reiteistä pitäisi olla latujen tapaan reaaliaikainen tieto saatavissa (nykyteknologia mahdollisuudet)
- Turvallisuusohjeet lähtöpisteisiin

2.9. Huolto ja ylläpito

Kävijämäärien kasvaessa jätemäärä, roskaisuus ja luonnon kulumisen ongelmat kasvavat. Raahen kaupungin tekninen toimi tekee vuosittain saariston kohteiden huolto- ja kunnossapitosopimuksen. Polttopuista saariston kohteissa vastaa Raahen kaupungin tekninen toimi vastaa polttopuista saariston kohteissa. Tällä hetkellä sopimuskumppanina toimii Raahen Meriseura ry.

Sopimus sisältää:

- Jättesäiliöiden tyhjennys ja kuivakäymälöiden huolto seuraavissa saarissa: Iso-Kraaseli, Kalla, Smitti, Tasku, Ulko-Pauha, Ammä-Äijä ja Konikari
- Paikaltaan siirtyneiden poijujen siirto Maivaperässä
- Roskat kuljetetaan Raahen Meriseuran pihalla olevaan konttiin, jonka kaupunki tyhjentää

Nykyiseen sopimukseen liittyviä kehittämisehdotuksia ovat seuraavat:

- Roska-astioiden optimaalisen koon huomioiminen (240 ltr)
- Kävijämäärien lisääntyessä huoltovälejä tulee todennäköisesti lisätä ja sekä tekninen toimi että palveluntuottaja seuraavat aktiivisesti tilannetta.
- Käynti saaristossa sulan veden aikaan veneellä ja talvella moottorikelkalla

Retkeilyrakenteiden kehittäminen ja rakentaminen

- Roskattoman retkeilyn ohjeistus ja kävijöiden koulutus informaatiopisteisiin, esitteisiin, verkkosivuille ja muuhun materiaaliin
- Reittien viitoitusten, opasteiden ja informaatiotaulujen ylläpito ja huolto tulee olla jonkun tahon vastuulla
- Webbikameroiden asentaminen saaristoon tuottamaan sekä kuvaa kävijöiden nähtäväksi että estämään ilkivaltaa

2.10. Suosituksia

Raahen saaristo tarjoaa mahdollisuuksia ympärivuotisen luontomatkailun kehittämiseen mutta luontomatkailu voi keskittyä vain muutamaan saareen ja niissäkin vain rajallisesti. Raahen saaristo on kuitenkin poikkeuksellinen luonnon arvojensa, luonnon monimuotoisuuden ja historian näkökulmasta. Lisäksi se on saaristo aivan kaupungin sylissä, saaret näkyvät kaupungin rannasta. Saaristoon ei ole aivan helppoa kehittää viipymää pidentävää luontomatkailua ilman Raahen historiallisen puutalokeskustan tarjoamia majoitus-, ruoka- ja palvelumahdollisuuksia. Saaristossa on vain rajalliset mahdollisuudet kasvattaa majoituskapasiteettia ja siten viipymän pidentämiseen tarvitaan mantereella sijaitsevaa majoituskapasiteettia. Siten Raahen kaupungin ranta-alueella, tässä suunnitelmassa nimettyjen saariston solmupisteiden kehittäminen kytkeytyy oleellisesti saariston kehittämiseen. Lisää vetovoimaa syntyy Raahen kaupungin keskustan kehittämisestä ja lähiympäristön muiden kohteiden kehittämisestä. Parhaimmillaan Raahella on kolme matkailun kivijalkaa, Raahen saaristo, historiallinen puutalokeskusta ja lähialueet.

Saariston kohteista Iso-Kraaseli ja Tasku tarjoavat eniten mahdollisuuksia. Muut saaret voivat toimia vierailukohteina esimerkiksi saariston suuntautuvilla elämysretkillä. Lisäksi niissä on omatoimisen liikkumisen mahdollistavia rakenteita. Iso-Kraaselin ja Taskun tulevaisuuden majoituspaikkojen ei tarvitse olla perinteistä luksusta. Ne ovat joka tapauksessa luksusta ympäristön ainutlaatuisuuden takia ja myös siinä mielessä, että vain harvalla on mahdollisuus kokea ne. Siksikin niiden ainutlaatuisuutta ja ympäristöön sopivuutta on korostettava.

2. Liiketoiminnan kehittäminen

Saariston solmupisteiden kehittäminen luo jo itsessään edellytyksiä nykyisen liiketoiminnan vahvistumiselle, sesonkien laajentumiselle ja uudelle liiketoiminnalle. Kun saaristo on helposti löydettävissä, asiakasvirrat keskittyvät solmupisteisiin, syntyy solmupisteissä edellytyksiä myös uudelle liiketoiminnalle. Nykyistä liiketoimintaa vahvistaa saariston solmupisteiden rakenteiden kehittymisen liiketoimintaa tukevaksi. Solmupisteisiin voidaan kehittää:

- Tapahtumatuotannon kehittäminen
 - kun solmupisteet kehittyvät, käynnistetään tapahtumatuotannon kehittäminen esimerkiksi hankkeena
- Välineiden ja varusteiden vuokraustoiminta:
 - voidaan miettiä esimerkiksi voivatko solmupisteet erilaistua, tehdä yhteisiä investointeja
- Opas- ja ohjelmapalveluiden kehittäminen ja uusien tuotekokonaisuuksien suunnittelu: esim. leirikoulut, hiljaisten sesonkien tuotteistaminen

16

Raahen saariston valittua ydinviestiä pitää vahvistaa, jotta markkinointisuunnitelman kysymyksiin vastataan kaikissa asiakkaan matkan vaiheissa. Onnistuneella tuotteistamisella pystytään jo lyhyellä aikajänteellä saavuttamaan asiakkaita tehokkaammin. Tuotteistaminen pitää sitoa myös Visit Finlandin kärkituotestrategioihin ja suuralueyhteistyöhön (Saaristo), Oulun seudun yhteistyöhön ja esimerkiksi seutukaupunkiverkoston yhteistyöhön. Tuotteistamiseen liittyviä tavoitteita ovat seuraavat:

Ostettavat paketit/myytävät tuotteet lyhyellä aikajänteellä

- Elämys- ja arvopohjainen tuotteistaminen
 - Tuotteet vetoavat tarkemmin potentiaalisen asiakkaan tunteisiin ja ostohaluihin
 - Ydinviestit vahvemmin esille
- Tuotteistaminen sesonkikalenterin mukaisesti
 - Ennakointi, valmiit tuotteet kaikille sesongeille
 - Ketterä, sääolosuhteiden mukaisesti käynnistyvä markkinointi
 - Yhteistyö yritysten ja VisitRaahen kanssa
- Viipymän pidentäminen
 - Yli yön kestävä elämyspaketit (retket, ruoka ja majoitus)
- Tarinallistamalla sekä aluetta, palveluita että tuotteita

Lisäksi yritystoiminnan kehittymistä ja yritysten investointeja voidaan tukea tekemällä yhteistyötä yrityspalveluiden kanssa tämän suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

3. Toimenpiteet

Lyhyen aikajänteen toimenpiteet **Saariston solmupisteet:**

- **Infrastruktuurin suunnittelu ja toteuttaminen:** suunnitelmassa kartoitettujen Raahen saariston solmupisteiden infrastruktuuriin liittyvien kehittämiskohteiden hankkeistaminen investointihankkeiksi. Yleishyödyllinen, alueen elinvoimaa ja yritysten toimintaedellytyksiä parantava hanke.
- **Tarinallistaminen:** Raahen saariston erityispiirteiden, luonnon monimuotoisuuden, florin ja faunan sekä historian tallentaminen ja tarinallistaminen. Tarinat voidaan tuottaa digitaaliseen muotoon lisätyn ja virtuaalisen todellisuuden muodossa, ympäristökasvatusaineistoiksi digitaalisessa muodossa, jalostaa erilaistamaan kaikki saariston solmupisteet oman tarinan kautta ja valmentaa yritykset ja palveluntuottajat kertomaan omaa tarinaansa. Yleishyödyllinen, alueen elinvoimaa ja yritysten toimintaedellytyksiä parantava hanke.
- **Tuotteistaminen:** Raahen saariston ympärivuotinen ja sesonkikohtainen tuotteistaminen. Yhteinen koulutushanke esimerkiksi yhteistyössä oppilaitosten kanssa, yritysryhmä-hanke tai esimerkiksi innovaatioaseteli-rahoituksella toteutettu yritysکوhtainen hanke.
- **Yhteistyö kaupungin kanssa:** kaavaan vaikuttaminen ja matkailun tarpeiden esiintuominen
- **Yhteistyö yritysten kanssa:** yritysten omien investointi- ja kehittämissuunnitelmien tukeminen (esim. rahoituksen haku, ELY-keskusten analyysi- ja kehittämisrahoitus, BusinessFinland -rahoitus, muut investointimahdollisuudet). Yritysten välisen yhteistyön kannustaminen (yritysten aamukahvitilaisuudet, tietoiskut rahoituksesta, benchmarking-matkat). Uusien yrittäjien hakeminen.

17

Pidemmän aikajänteen toimenpiteet (3-5 v)

- **Tapahtumien ja palveluinnovaatioiden kehittäminen:** hankkeistaminen yhdessä laajemman alueen kanssa vähintään kaksi vuotta kestäväksi hankkeeksi.
- **Brändin kehittäminen:** käynnistämällä Raahen ja Raahen saariston brändin määrittelyn
- **Kansainvälistyminen:** tiivis yhteistyö uudella hankekaudella erityisesti Attractive Oulu Regionin kanssa

Kuva 11. Puluvärkki Ice Raahessa 2018. Kuva Raahen seutukunnan kuvapankki, kuvaaja Anni Huhtala

4. Tavoitteet ja seuranta

4.1. Tavoitteet

Raahen saariston luontomatkailusuunnitelman lyhyen tähtäimen suunnitelman tavoitteita ovat seuraavat:

Lyhyen aikajänteen (1-2 vuotta) ovat:

- 1) Saariston solmupisteet ovat tunnistettavia ja toiminnassa
 - Iso-Kraaseli ja Tasku
 - Mantereen puolella Kylmäniemi, Pikkulahti, Museonranta ja Varvi
 - Rantaraitti yhdistää Kylmäniemen, Pikkulahden, Museonrannan ja Varvin toisiinsa
- 2) Matkailuyritysten sesongit ovat pidentyneet ja syksystä ja talvesta on tullut vahvempi sesonki
- 3) Merellinen historia on tarinallistettu
 - Pookin tarina näkyy rakenteissa ja viestinnässä
 - Pooki on ostettavissa matkamuistoina
 - Opas- ja ohjelmalveluyrittäjät kertovat kukin omalla tavallaan mutta yhtenäisesti Pookin tarinaa
- 4) Saariston solmupisteiden yrittäjät tekevät entistä tiiviimpää yhteistyötä

Pidemmän aikajänteen (3-5 vuotta) tavoitteita ovat:

- 1) Saariston porttien toiminta on laajentunut
 - Saariston portteihin on syntynyt uusia alueellisia, maakunnallisia ja kansallisia tapahtumia
 - Saariston portteihin on tehty uusia yritysinvestointeja ja on syntynyt uutta liiketoimintaa
 - On tavoitettu uusia asiakasryhmiä
 - Kansainvälistyminen on suunnitelmallista
- 2) Raahen saariston symbolin, Pookin tunnettuus on kasvanut
 - Pooki on saanut media- ja somenäkyvyyttä: kävijät jakavat Pooki-kuvia Pooki-hahstalla sosiaalisessa mediassa
 - Kävijät osaavat tulla Saariston solmupisteisiin
- 3) Alueellinen ja valtakunnallinen yhteistyö on vakiintunut
 - Yritysten ja kaupungin välinen yhteistyö on vakiintunut ja saanut uusia muotoja
 - Visit Raahen on mukana Attractive Oulu Region -yhteistyössä
- 4) Raahen saariston brändin kehittäminen on lähtenyt liikkeelle
 - On luotu yhteinen arvopohja, johon yritykset ja Visit Raahen ovat sitoutuneet
 - Brändin keskeiset elementit on tiivistetty yhteiseen brändikäsikirjaan

4.2. Seuranta

Seuranta toteutetaan seuraavilla tavoilla:

Numeeriset mittarit:

Yöpymisten määrän kasvu: Vuonna 2017 Raahen seudulla toteutui 29 623 yöpymistä, joista 21 806 kotimaista ja 7 817 ulkomaista. Yöpymisten muutos edelliseen vuoteen verrattuna oli +27,5 prosenttia kun koko Suomessa yöpymisten muutos oli 7,7 prosenttia. Tavoite on, että kasvu jatkuu suurempana kuin koko Suomen yöpymisten vuosittainen muutos. Saaristossa on tarjolla 14 petipaikkaa ja tavoite on, että vuonna 2021 saaristossa on 6 petipaikkaa lisää.

Yrittäjien ilmoittamat kävijä- ja asiakasmäärät:

- Saariston ohjelmapalvelut:
 - Vuonna 2019 kasvua 10 %, asiakasmäärä 3924 vuonna 2018, tavoite 4316 asiakasta vuonna 2019
 - Vuonna 2020 kasvua 15%, tavoite 4964 asiakasta

Seuranta kehitetään seuraavilla toimenpiteillä:

- Saariston solmupisteisiin asennetaan kävijälaskurit: Iso-Kraaseli, Tasku, Varvi ja Pitkänkarin lintutorni.
- Käynnistetään mediaseuranta, jonka toteuttaa Raahen kaupungin viestintä ja markkinointi.
- Visit Raahen verkkosivujen ja some-kanavien kävijämäärät ja seurantatiedot dokumentoidaan.
- Seutunetin suhdannetiedoista otetaan nykyinen yritysten liikevaihto ja henkilöstömäärä. Nyt Raahessa on tarjolla 1585 petipaikkaa ja 7 AirBnB-kohdetta. Tavoitteena on majoituskapasiteetin kasvattaminen, yritysten liikevaihdon ja henkilömäärien kasvattaminen vuosittain 10 prosentilla.
- Laadullisten vaikutusten seuraamiseksi toteutetaan kävijäkysely kävijöiden tyytyväisyydestä ja asiakaskokemuksesta (opinnäytetyö).

20

5. Vastuunjako

Raahen kaupunki vastaa yritystoiminnan mahdollistavasta kaavasta. Raahen kaupungilta toivotaan erityisesti matkailua tukevien kunnostus- ja rakennustoimenpiteiden osalta pitkäjänteistä ja suunnitelmallista yhteistyötä yritysten kanssa esimerkiksi vuosisuunnitelmien muodossa.

Matkailutoimi/Raahen kaupunki vastaa yhteistyöstä matkailuyrittäjien kanssa, yhteismarkkinoinnista ja sen kehittämisestä, hankkeistamisesta, matkailutiedon jakamisesta sekä alueellisesta ja valtakunnallisesta verkostoitumisesta.

Yritykset vastaavat oman liiketoiminnan kehittämisestä kuten investoinneista ja palveluiden kehittämisestä.

Yhteistyö kehittyy tämän suunnitelman myötä ja tässä esitettyjen toimenpiteiden ja tavoitteiden alla. Yhteistyön ja yritysten tarpeita voidaan seurata kytkemällä kuhunkin toimenpiteeseen kyselytoimenpiteen vaikuttavuudesta ja onnistumisesta sekä tulevaisuuden tarpeista. Esimerkiksi hanke-toiminnassa on hyvä tehdä hankkeen päättyessä hankkeen arviointikysely.

6. Kestävä kehitys

Raahen saariston luontomatkailun edellytysten kehittäminen tuottaa hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia paikallisille asukkaille, vapaa-ajan asukkaille sekä matkailijoille. Luonnossa ja ulkona liikkumisen edellytysten kehittäminen lisää myös paikallisten liikkumista ja sitä kautta tuottaa kohtuullisilla kustannuksilla terveys- ja hyvinvointivaikutuksia myös Raahen ja lähialueen asukkaille. Vapaa-ajan asukkaiden viipymä pidentyy ja he käyttävät enemmän palveluita ja jättävät sitä kautta rahaa paikallistalouteen.

Taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys syntyy kasvavan matkailutulon, työpaikkojen ja verotulojen kautta. Ympärivuotisen luontomatkailun kehittäminen lisää erityisesti nuorten työllistymistä omalle paikkakunnalle. Kehittyvät elämispalvelut ovat paikkasidonnaisia, niitä ei voi viedä pois ja niiden ympärille syntyvät työpaikat ovat Raahessa. Tarinallistaminen on oiva tapa opettaa lapsille ja nuorille oman paikkakunnan historiaa, vahvistaa paikallisidentiteettiä ja omien juurien tuntemista. Samalla se vahvistaa ylpeyttä omasta kotipaikastaan ja lisää eri ryhmien (esimerkiksi lapset ja vanhukset, maahanmuuttajat ja paikalliset) välistä kanssakäymistä ja ymmärrystä.

Ympäristön kestävyys tarkoittaa herkkien alueiden (esim. Natura-alueet) huomioimista, luonnonsuojelusta ja monimuotoisuuden arvoista kertomista sekä kävijöiden kulkemisen ja käytöksen ohjaamista ympäristölle ystävälliseen suuntaan. Siten yksi tärkeä asiakasryhmä on nuoret ja lapset, joiden luonnossa ja vesillä liikkumisen taitoja sekä ympäristön arvostusta voidaan kehittää esimerkiksi leirikoulujen ja ympäristökasvatuksen keinoin. Kävijöille viestitään näkyvästi roskattoman retkeilyn periaatteista. Raahen saariston jätehuolto ja kierrätyspisteet pidetään hyvässä kunnossa.